

**Proiect Memorie și istorie la
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (1945-1989)**

Raport la finalul celor doi ani

Proiectul, început în februarie 2014 și finanțat din fondurile Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, și-a propus să recupereze, atât cât mai este posibil, astăzi, o parte a memoriei spațiului universitar ieșean din perioada comunistă, ca formă de regândire a identităților într-un regim totalitar, dar și ca demers de conservare a patrimoniul spiritual național și local. Mărturiile orale ale cadrelor didactice care au activat la Universitatea din Iași permit analiza din punct de vedere istoric și cultural a societății, prin stabilirea raporturilor acestora cu Universitatea ca instituție și cu puterea politică totalitară. Refacerea traseelor personale și profesionale ale unor oameni care au marcat destinul științei și culturii române, impactul și percepția lor asupra mediului educațional, a contextului cultural și politic depășește însă registrul biografic. Obiectivele demersului sunt multiple, legate de reconstituirea istorică prin ancheta științifică a unei perioade plecând de la memoria instituțională și personală a profesorilor.

Relevanța cercetării este cu atât mai mare, cu cât subiecții au fost cadre universitare formate în perioada interbelică, în timpul războiului sau după 1945, care au experimentat proiectul comunist, au fost vectori ai educației, au format generații de specialiști, dar și de cetățeni (în înțelesul misiunii asumate de Universitate), au fost, în același timp, factori determinanți ai culturii naționale, unii dintre ei creatori de școli și curente. Recuperarea memoriei lor este, în aceste condiții, o direcție esențială de cunoaștere a relațiilor și perspectivei pe care ei au avut-o față de regimul comunist, față de valorile și misiunea instituției în care au activat, a lor personală, față de statutul de formatori, de poziția socială.

Reconstituind astfel, chiar și cu o anumită doză de subiectivitate, trecutul recent putem reface, în fapt, destinul unei Universități românești și a mediului cultural și academic din perioadă. Amintirile, experiențele personale ale subiecților noștri, evaluate istoric au o valoare gnoseologică, dar și una educativ-formativă. Maniera de selectare a respondentilor, interviuarea lor și analiza datelor vor conduce la cunoașterea destinului unor personalități cu impact asupra vieții academice și culturale, dar și la „decodificarea” evoluției Universității, a „ofertelor” educaționale și a „modelelor” culturale din epocă.

Obiectivele proiectului s-au structurat în jurul analizei raporturilor dintre profesori, Universitatea din Iași și regimul politic, a perspectivelor față de imperativele culturale, educaționale și politice (prin comparația între perioadele Dej-Ceaușescu). Și-a propuns să surprindă raportarea profesorilor la evenimentele politice ale perioadei (decizii cu impact pentru mediul academic și numai, mișcări social-politice și evenimente externe majore), să analizeze raportul formare/educare/predare în activitățile profesorilor intervievați, influențele socio-politice asupra actului educativ/cultural, structurarea relațiilor interpersonale, investigarea relațiilor profesor – student, recrutarea cadrelor didactice (formarea, criteriile de selecție, criteriile de avansare, condiționări), identificarea modelelor de formare și proiectele profesionale (proces de identificare, succes și eșec în carieră), analiza comunicării pe verticală (între puterea politică, structurile de conducere interne și catedrele didactice) și pe orizontală (structurarea și modul de difuzare al informațiilor cu caracter științific și politic), raportarea la sărbătorile oficiale și la prăbușirea regimului.

Echipa proiectului a fost formată din lector univ dr. Ionuț Nistor – directorul proiectului, conf. univ. dr. Ovidiu Buruiană, lector univ. dr. Daniel Lazăr, lector univ. dr. Adrian Vițalariu, asistent univ. dr. Cristina Preutu, cercetător științific Alexandra Toader, doctorand Alexandru Aioanei, toți de la Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și Cătălin Botoșineanu, doctor în Istorie și arhivist la Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale ale României.

Prima etapă a proiectului a constat în identificarea subiecților și întocmirea unei baze de date, structurată pe facultăți, care să cuprindă numele tuturor profesorilor pensionați ai Universității, gradul didactic, anul ieșirii la pensie și datele de contact (număr de telefon, adrese de mail). Am colaborat pentru realizarea acestui obiectiv cu Secretariatele Facultăților și cu Departamentul Programe Didactice. Am cuprins, în final, în această bază de date, 287 de profesori, repartizați astfel: 83 la Facultatea de Litere, 30 la Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, câte 26 la Fizică și Chimie, câte 23 la Biologie, Geografie-Geologie și Matematică, 13 la Istorie, 12 la Facultatea de Educație Fizică și Sport, 11 la Filosofie și Științe Social-Politice, 7 la Drept, 6 la Informatică, 4 la Psihologie și Științele Educației. Menționăm că distribuția reflectă structura de astăzi a Universității.

Am stabilit criteriile de selecție a subiecților, în condițiile în care o cercetare exhaustivă (utilă și necesară) este dificil de întreprins în timpul asumat pentru proiect (doi ani) și ținând seama de posibilele vulnerabilități (refuzul unor profesori de a oferi interviuri). Cele trei criterii asumate sunt legate:

- de vârstă (prioritate au profesorii octogenari și nonagenari, a căror experiență, parcurs personal și profesional acoperă o unitate mare de timp, putând oferi mărturii deopotrivă asupra perioadei interbelice, a războiului și a primilor ani de regim comunist)

- de anvergura și recunoașterea academică în țară și străinătate

- de poziționarea în ierarhia administrativă a Universității.

Pe parcursul primului an am realizat ghidul de interviu și o parte a documentării pentru reconstituirea istoriei instituționale și a istoriilor personale ale subiecților noștri. Am optat pentru o metodologie mixtă, care propune o structură în doi pași: o primă etapă consacrată interviului de opinie, cu ajutorul căruia, prin întrebări deschise, îi propunem să ne vorbească despre familia, experiențele, trăirile, opiniile sale; a doua etapă este cea a interviului documentar, cu întrebări focalizate pe teme de viață universitară și politică. Dacă în cazul interviului de opinie subiectul este întrebat cu privire la ceea ce este și la ceea ce face, în cazul interviului documentar, structurat, subiectul este întrebat cu privire la ceea ce știe. În cazul interviurilor structurate utilizăm același set de întrebări, în aceeași ordine, pentru toți participanții la interviu. De exemplu: Cum puteți evalua sistemul de învățământ și parcursul Universității în perioada...? Vă rugăm să ne vorbiți despre ascensiunea profesională (universitară) în perioada comunistă; Era mediul studențesc un barometru social în perioadă?

În demersul nostru am utilizat ca model un ghid de interviu realizat de profesorul Adrian Neculau și pentru clarificarea conceptelor și metodologiilor de specialitate am avut discuții cu Mihai Curelaru, conf. univ. dr. la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, specialist în psihologie socială.

În cea de-a doua etapă a proiectului, am realizat interviuri, cu o durată cuprinsă între două și trei ore și jumătate fiecare, cu 30 de profesori: Constantin Toma, Mandache Leocov, Ionel Miron, Ionel Andriescu (Facultatea de Biologie); Alexandru Ungureanu (Facultatea de Geografie și Geologie); Laurențiu Șoitu (Facultatea de Psihologie și Științele Educației); Ioan Petru, Anton Carpinski, Petre Dumitrescu, Tudorel Dima, Vasile Miftode (Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice); Gheorghe Popa, Mihai Toma, Ioan Mercheș, Mardare Sorohan, Mircea Sanduloviciu (Facultatea de Fizică); Vasile Oproiu (Facultatea de Matematică); Mihail Vasilescu, Ion Solcanu, Ion Agrigoroaiei, Emilian Bold, Nicolae Ursulescu (Facultatea de Istorie); Alexandru Cecal (Facultatea de Chimie); Adrian Poruciuc, Odette Blumenfeld, Elvira Sorohan, Traian Diaconescu (Facultatea de Litere); Ioan Andone, Gheorghe Voinea, Silvia Petrescu (Facultatea de Economie și Adiministrarea Afacerilor). Trebuie să precizăm că munca de documentare și materializare a interviurilor a presupus și

refuzuri din partea profesorilor, motivate de convingeri personale sau starea de sănătate precară. Au fost, în total, până acum, 12 refuzuri. Toate interviurile vor fi stocate într-o arhivă multimedia, găzduită de Muzeul Universității.

Proiectul a obținut o prelungire de un an, astfel încât avem speranța de a putea completa această listă a interviurilor și de a păstra în arhivă povești personale, dar și prețioase mărturii despre trecutul Universității și a Iașului.

Director de proiect,
Lector univ. dr. Ionuț Nistor